

Anna Zadęcka-Cekiera

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Współczesna literatura dla dzieci w edukacji polonistycznej

*Przez odpowiednią literaturę dla dzieci
kształtuje się przyszłego czytelnika,
któremu toruje się drogę do wielkiej poezji,
do literatury klasycznej¹.*

Jan Brzechwa

Wstęp

Głównym celem edukacji literackiej jest przygotowanie do odbioru dzieła literackiego, zaznajomienie z różnorodnością, bogactwem literatury dziecięcej. Jakie działania musi podjąć nauczyciel, aby zrealizować ten cel? Jak może „otworzyć” uczniów na tę dziedzinę sztuki, jaką jest literatura? Jakże powinien dobrać utwory?

Nauczyciel klas początkowych, realizując wyznaczone cele edukacji, winien zaprezentować uczniom bardzo szeroki wachlarz różnorodnych tekstów literackich. Uczniowie muszą przejść odpowiedni „trening lekturowy” –

trening ten trzeba rozpocząć możliwie wcześnie, nie ograniczając lektur dziecięcych do prostych wierszyków, narracyjno-opisowych rymowanek, które nie zawierają żadnej trudności, nie proponują nic odkrywczego, nie zachęcają umysłu i wyobraźni do współdziałania².

Przy wyborze tekstów należy kierować się realnymi umiejętnościami czytelnicy, a także potrzebami wychowawczymi i edukacyjnymi. Dobór wartościowej literatury jest bardzo ważny w wieku przedszkolnym oraz wczesnoszkolnym. Jak wykazują badania Lewandowicz i Świerczyńskiej-Jelonek w tym okresie kształtują się dziecięce upodobania, wrażliwość na słowo, zainteresowania i kompetencje czytelnicy³.

¹ J. Brzechwa, *O poezji dla dzieci*, [w:] S. Frycie, *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1970*, t. II, Warszawa 1982, s. 366.

² W. Żuchowska, *Oswajanie ze sztuką słowa. Początki edukacji literackiej*, Warszawa 1992, s. 162.

³ K. Zabawa, *Z historii, teorii i praktyki edukacji artystycznej dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*, Kraków 2014.

Uczeń, który w przyszłości będzie odbiorcą rozmaitych utworów literackich, już w najwcześniejszym okresie edukacji szkolnej powinien mieć kontakt z różnymi gatunkami literatury dziecięcej: baśniami, bajkami, legendami, opowiadaniem, komiksami, wierszami. W artykule omawiać będą utwory wierszowane.

Bardzo ważne jest ukazanie różnych modeli wierszy dla dzieci, np.

- model zwany dydaktycznym reprezentuje Stanisław Jachowicz – ojciec literatury dla dzieci;
- wybitną reprezentantką wartościowej literatury (model pedagogika serc) jest Maria Konopnicka, pisarka odeszła od moralizatorstwa, operowała humorem, liryzmem;
- Janina Porazińska (model ludowy) rozwijała nurt zapoczątkowany przez Marię Konopnicką, kontynuowała wątki folklorystyczne;
- wybrane wiersze Kazimiery Iłakowiczówny ukazują dziecięcy typ wyobraźni i języka, a także właściwy młodym odbiorcom sposób poznawania i rozumienia świata;
- wiersze Juliana Tuwima, Jana Brzechwy zaliczane do modelu klasycznego na pierwszy plan wysuwają zabawę słowami;
- według Juliana Przybosia poezja dla najmłodszych powinna być dialogiczną formą porozumienia poety z dzieckiem;
- Wanda Chotomska, kontynuatorka modelu klasycznego, tworzy lirykę optymistyczną, pełną humoru, radości wprowadza poetycki świat żartu;
- utwory Joanny Kulmowej zaliczane do wierszy medytacyjnych charakteryzują się niezwykłym rozumieniem psychiki i języka dziecka;
- wiersze ideograficzne Ludwika Jerzego Kerna są przykładem innowacji w zakresie formy tekstu;
- utwory Antoniego Marianowicza (wiersze dla inteligentnych) oparte są na grze słów, humorze, logicznych i zaskakujących skojarzeniach;
- filozoficzne wiersze Józefa Ratajczaka uczą dostrzegać piękno i niezwykłość w najzwyklejszych przedmiotach i sytuacjach rzeczywistego świata;
- wiersze Danuty Wawiłow (poezja oryginalna) ukazują świat widziany oczami dziecka, najczęściej też jest ono samo osobą mówiącą w tych utworach⁴.

Nauczyciel klas początkowych nie może ograniczać lektur szkolnych tylko do klasyki literatury dziecięcej, powinien także „odkryć” przed uczniami świat literatury współczesnej.

Współczesna literatura dla dzieci w edukacji polonistycznej

Ważnym zadaniem edukacji literackiej jest „oswajanie” z wartościowymi utworami współczesnej literatury polskiej i światowej. Zdaniem Krystyny Zabawy

⁴ A. Ządęcka-Cekiera, *Kształcenie literackie w ramach zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka – perspektywy i zagrożenia*, red. S. Włoch, Opole 2009.

Literatura współczesna – to, oczywiście, pojęcie szerokie i różnie definiowane [...] to literatura najnowsza powstała nie dawniej niż dziesięć lat przed urodzeniem jej dzisiejszych kilkuletnich odbiorców, odnosząca się do znanego im świata. Dobrą cezurą wydaje się tu rok 1989 – rok przemian społecznych, politycznych, kulturalnych, ekonomicznych, zwiastujących szybkie zmiany cywilizacyjne⁵.

Czy w rzeczywistości szkolnej XXI wieku jest miejsce dla literatury współczesnej? Zdaniem Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej:

przerabiając od lat te same lektury w tych samych klasach, szkoła ignoruje fakt, że współczesne dzieci są inne niż kilkadziesiąt, a nawet kilkanaście lat temu. Czy nam się to podoba czy nie, pokolenie dzisiejszych dzieci od przedszkola śledzi losy dorosłych bohaterów serialowych, korzysta z Internetu ze wszystkimi jego propozycjami i ogląda w telewizji filmy bynajmniej nie familijne. Oferta szkoły na tym tle jest anachroniczna, nieżyciowa i nudna⁶.

Co zatem może zrobić nauczyciel, by współczesna literatura dotarła do szkolnych odbiorców? Jakimi tekstami szkoła może „otworzyć” uczniów klas początkowych na literaturę współczesną?

Nauczyciel powinien proponować utwory:

- podejmujące współczesną, bliską dziecku problematykę;
- posługujące się współczesnym językiem (bogatym, literackim, ale też kolokwialnym, pełnym wykrzykników, onomatopei, frazeologizmów, nazw przedmiotów i zjawisk ważnych dla dziecka XXI wieku);
- podejmujące trudne tematy, wcześniej rzadko poruszane, odpowiadające psychice dziecka i potrzebom;
- zawierające słowo ściśle powiązane z obrazem⁷.

Twórczość Pawła Beręsewicza, Zofii Beszczyńskiej, Agnieszki Frączek, Kaliny Jerzykowskiej, Małgorzaty Strzałkowskiej, Wandy Chotomskiej, Joanny Papuzińskiej, Marcina Brykczyńskiego, Doroty Gellner, Jadwigi Jałowicz, Joanny Kulmowej, Karoliny Kusek, Zofii Olek-Redlarskiej, Natalii Usenko, Emilii Waśniowskiej, Rafała Witka, Alicji Mazan-Mazurkiewicz, Agnieszki Wolny-Hamkało zaliczyć można do współczesnej literatury. Twórcy wydali tomiki poetyckie po 1989 roku.

Teksty współczesnych autorów w podręcznikach z serii *Elementarz XXI wieku*

W podręcznikach z serii *Elementarz XXI wieku* (Hryniewicz, Stępień, 2012, 2013, 2014) pojawiają się liczne teksty autorów współczesnych. Analizie poddano utwory wierszowane.

⁵ K. Zabawa, *Współczesna literatura dziecięca w edukacji wczesnoszkolnej: rzeczywistość i perspektywy*, [w:] *Nowe wyzwania i perspektywy dla wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej*, red. B. Surma, Kraków 2012, s. 156.

⁶ *Ibidem*, s. 155.

⁷ *Ibidem*.

Na szczególną uwagę zasługują wiersze Małgorzaty Strzałkowskiej – mistrzyni akrobacji słownych. Autorka ukończyła Bibliotekoznawstwo i Informację Naukową (specjalność bibliograficzno-edytorska) na Uniwersytecie Łódzkim. Napisała ponad sto książek, część z nich także zilustrowała. Odnotowano 22 wiersze Małgorzaty Strzałkowskiej w omawianym zestawie podręczników:

- *Planeta Odkrywców, Moi mili, Śniadanie Grzesia, Kto ma olej w głowie, Letnie podróże, Na wielkanocnym stole* (klasa 1);
- *Nasz dyżurny, Król Lul i warzywa, Wlazł wół na stół, Wigilijna noc, Chmura w górze, góra w chmurze, Ciało, Zdrowo i kolorowo, Budki, dudki, bieg i śnieg, Niewielki, ale śliczny Wiosenny Teatrzyk Ekologiczny, Trzy po trzy, Ruszam mózgiem nie na próżno* (klasa 2);
- *Burza jak marzenie, Uwaga, Ach, to ch, Niespodzianka, Do widzenia, trzecia klaso!* (klasa 3).

Lekturę wybranych wierszy M. Strzałkowskiej można potraktować jako doskonałą lekcję ortografii. Autorka łączy zabawę słowem z nauką. Teksty: *Wlazł wół na stół, Chmura w górze, góra w chmurze, Budki, dudki, bieg i śnieg, Trzy po trzy, Ruszam mózgiem nie na próżno, Uwaga, Ach, to ch* ukazane w podręcznikach pod hasłem **potyczki językowe – wprowadzenie w świat ortografii** uczą i bawią, np.:

Wlazł wół na stół –
Nie chodź, wole, po stole! (...)
Pamiętajmy zawsze to –
Ó wymienia się na o! (*Wlazł wół na stół*)

Chmura w górze, góra w chmurze,
A ja bzdurki sobie bzdurzę! (...)
Tu, jak wiemy z doświadczenia,
Rz się na r wymienia! (*Chmura w górze, góra w chmurze*)

I na co dzień, i od święta
Dobrze, gdy się to pamięta:
Krzyś wrzos ujrzał przed brzożami,
Grześ, chrząkając, trzasnął drzwiami. (*Trzy po trzy*)

Cztery małe krasnoludki
Zbudowały **du**dkom **bud**ki,
Bo wie każdy krasnoludek,
Że do **bud**ek wdycha **du**dek. (*Budki, dudki, bieg i śnieg*)

Uwaga! Uwaga! Przeczytaj **uważ**nie!
Zachowaj **powag**ę! Ja mówię **poważ**nie! (...)
Jak widać, regułka wyłania się z cienia –
Pisz **ż** zawsze wtedy, gdy na **g** się wymienia.
To jasna zasada, rzecz **mog**ę, że **może** –
Gdy innym **pomaga** – i tobie **pomoże**? (*Uwaga*)

W materiałach edukacyjnych *Elementarz XXI wieku* zostały zamieszczone utwory twórców, takich jak:

- Rafał Witek (10 tekstów)
 - *W klasie, W autobusie, Gdzie się kryją witaminy, Sąsiadka Zagadka, Jak traktować zwierzęta... na co dzień i od święta, Kalendarzowa wyliczanka, Zimowe pamiątki* (klasa 2);
 - *Jakie znaki dają znaki, Zakochani w naszej pani, Szybki kurs tańca towarzyskiego* (klasa 3);
- Natalia Usenko – córka znanej i lubianej poetki Danuty Wawiłow (7 tekstów):
 - *Potwór ekologiczny, Fantazja* (klasa 1);
 - *Pobudka, Najczerniejszy kubek, Sztuka słuchania* (klasa 2);
 - *Wiersz na pocieszenie, Drzewo* (klasa 3).
- Marcin Brykczyński (6 wierszy):
 - *Tata* (klasa 1);
 - *Marsz do kosza* (klasa 2);
 - *Po wakacjach, Kot w worku, Na nowy rok, Ale teatr* (klasa 3);
- Tomasz Plebański (6 tekstów):
 - *Dlaczego papugi potrafią papugować?* (klasa 1);
 - *Telefon od wuja Leona, Kilka pożytecznych wakacyjnych porad do wykorzystania w najróżniejszych porach* (klasa 2);
 - *Relacja z meczu, Wiosenne przebudzenie, O statkach dużych i małych* (klasa 3);
- Wanda Chotomska (6 wierszy):
 - *Tornister pełen uśmiechów, Pies z ulicy Bałamutów, Dlaczego cielę ogonem miele?* (klasa 2);
 - *Pan Listopad, Święta, Ale heca* (klasa 3);
- Dorota Gellner (4 teksty):
 - *Prezent dla Mikołaja* (klasa 1);
 - *Brat, Jesienią, Sad rozkwita* (klasa 2).

Teksty autorów współczesnych w zestawie podręczników *Nasz elementarz*⁸ i *Nasza Szkoła*⁹

Analizie poddano wiersze twórców współczesnych, wśród których dominują teksty Agnieszki Frączek, np. *Kiedy wiosną, Dż jak dżentelmen, Takie miasteczko, Żółty, Niebieski, Czerwony, Pomarańczowy, Zielony, Ucieczka smoków, Proszę państwa, oto Rok!, Śmiech to zdrowie, Ścieżka pod górkę, Obiecanki*. Autorka jest doktorem habilitowanym językoznawstwa, germanistką i leksykografem. Wykłada na

⁸ M. Lorek, L. Wollman, *Nasz elementarz: podręcznik do szkoły podstawowej: klasa 1. Cz. 1–2*, Warszawa 2014; M. Lorek, B. Ochmańska, L. Wollman, *Nasz elementarz: podręcznik do szkoły podstawowej: klasa 1. Cz. 3–4*, Warszawa 2014.

⁹ M. Lorek, M. Zatorska, *Nasza szkoła: podręcznik do szkoły podstawowej: klasa 2. Cz. 1–4*, Warszawa 2015; M. Lorek, M. Zatorska, *Nasza szkoła: podręcznik do szkoły podstawowej: klasa 3. Cz. 1–3*, Warszawa 2016.

Uniwersytecie Warszawskim. W książkach dla najmłodszych publikowanych przez łódzkie Wydawnictwo Literatura popularyzuje wiedzę o współczesnej polszczyźnie. Pisze m.in. o homonimach (*Kanapka i innych wierszy kapka*, 2008) i homofonach (*Jedna literka, a zmiana wielka*, 2011), o frazeologizmach (*Siano w głowie, czyli trafiła kosa na idiom*, 2009) i przysłowiaach (*Gdy przy słowie jest przysłowie*, 2012). W wierszach opowiada o kulturze słowa i rozprawia się z błędami językowymi (*Byk jak byk, czyli nie całkiem poważnie o całkiem poważnych błędach językowych*, 2010). Stworzyła także serię książek logopedycznych *Na Końcu Języka*¹⁰.

Znaczny udział w literackiej warstwie omawianego zestawu podręczników mają wiersze Natalii Usenko, np. *Wakacje, Drewniane czary, Wiersz rodzinny* oraz *Wehi-kuł czasu, Dziwny sen, Sztuka*.

Uczniowie klasy pierwszej i drugiej mają okazję zapoznania się z twórczością Marcina Brykczyńskiego: *Kodeks klasowy, Przy stole, Wyścig z czasem* oraz Małgorzaty Strzałkowskiej: *Jesienna surówka, Pachnące święta*. Pojawiają się także wiersze Wandy Chotomskiej, takie jak: *Teatr, Dzieci stawiają pomnik*, i Anny Onichimowskiej: *Dzień flagi*.

Widoczny jest znaczny udział wierszy twórców współczesnych w omawianych zestawach podręczników. Jak twierdzi Krystyna Zabawa

literatura współczesna nie jest całkiem nieobecna w edukacji wczesnoszkolnej, to jednak zakres jej wykorzystania jest zdecydowanie niezadowalający. Powinna się ona przede wszystkim w znacznie większym stopniu pojawiać w lekturach polecanych dzieciom i omawianych na lekcjach. Aby ten cel osiągnąć konieczne jest ustawiczne kształcenie nauczycieli, informowanie ich o nowych tendencjach, najlepszych wydawnictwach, proponowanie konkretnych pozycji oraz metod pracy z nimi. To z kolei będzie możliwe jedynie przy współpracy wszystkich zainteresowanych współczesną literaturą dziecięcą: badaczy, krytyków, autorów, wydawców, metodyków i pedagogów¹¹.

Metody pracy z tekstem literackim

Stosowanie właściwych metod pracy z tekstem literackim jest również bardzo ważnym czynnikiem „otwierającym” uczniów na literaturę. Krystyna Zabawa proponuje „«bezinteresowne» podejście do utworu literackiego, czytanie go dla niego samego, jego wartości artystycznej, dla przeżycia estetycznego”¹².

¹⁰ <http://www.wyd-literatura.com.pl/autor/agnieszka-fraczek.html> [dostęp: 15.05.2015]; A. Frączek, *Kanapka i innych wierszy kapka*, Łódź 2008; eadem, *Jedna literka, a zmiana wielka*, Łódź 2011; eadem, *Siano w głowie, czyli trafiła kosa na idiom*, Łódź 2009; eadem, *Gdy przy słowie jest przysłowie*, Łódź 2012; eadem, *Byk jak byk, czyli nie całkiem poważnie o całkiem poważnych błędach językowych*, Łódź 2010.

¹¹ K. Zabawa, *Współczesna literatura dziecięca w edukacji wczesnoszkolnej*, op.cit., s. 156.

¹² *Ibidem*, s. 155.

Wiesława Żuchowska zrywa z tradycyjnym schematem, odtwórczego omawiania. Proponuje, aby oswajać ze słowem „inaczej”. Trudną sztukę rozumienia dzieła literackiego próbuje osiągnąć stopniowo. Wybór tekstu powinien być starannie przemyślany. Autorka przedstawia sposoby oswajania ze sztuką słowa, będące alternatywą dla tradycyjnego kontaktu dziecka z utworem literackim. W ośmiu krokach wskazuje drogę, którą nauczyciel przemierza z uczniami, aby stali się pełnowartościowymi odbiorcami poezji. Przygotowuje czytelnika aktywnego, „otwartego” na świat poezji¹³.

Stanisław Bortnowski uważa, że zajęcia z poezji można przeprowadzać rozmaicie, na kilkanaście sposobów, a rutyna jest dowodem metodycznego bezwładu. Proponuje korzystanie z różnych metod i sposobów nauczania poezji, przedstawionych w tabeli 1.

Tabela 1. Metody i sposoby prowadzenia lekcji z poezji

Lp.	Nazwa rozwiązania metodycznego	Wyróżniki
1.	Pogadanka heurystyczna	Nauczyciel stawia pytanie, uczniowie odpowiadają. Wnioski redagowane są pod koniec lekcji, rzadziej podczas rozmowy, na tablicy. Skłonności do dyktowania.
2.	Modyfikacja pogadanki	a) Nauczyciel pisze wszystkie pytania na tablicy. b) Nauczyciel podaje sam lub ustala z uczniami plan analizy w kilku punktach.
3.	Pytania ucznia	Nie nauczyciel, lecz uczniowie podczas kilku lub kilkunastu minut układają pytania związane z wierszem. Ewentualny zapis pytań na tablicy.
4.	Praca w grupach	Dokładne instrukcje dla każdej grupy lub jedna dla całej klasy podzielonej na zespoły. Nie wolno tej metody przekształcać w pogadankę – uczniowie muszą samodzielnie referować wnioski, do których doszli.
5.	Metoda problemowa	Najważniejszymi jej stopniami formalnymi są: stworzenie sytuacji problemowej (co zdarza się często), wysunięcie hipotezy (tego na ogół nauczyciele unikają), praca własna – często w grupach.
6.	Metoda strukturalna	Kolejność działań: opis, analiza, interpretacja (najpierw tniemy, potem porządkujemy). Pytania lub częściej polecenia pisemne pod adresem całej klasy, zmuszające uczniów do wykonywania działań analitycznych. Równolegle zapis w zeszytach lub na tablicy jako warunek niezbędny, gdyż zapis jest interpretacją.
7.	Swobodna rozmowa o wierszu lub o twórczości poety	Nie ma reguły, liczą się pierwsze wrażenia, spontaniczność, nieukierunkowanie. Można połączyć z głośną lekturą wierszy. Uczeń w roli czytelnika i ewentualnie krytyka.
8.	Dyskusja	Organizowana – zazwyczaj nie wychodzi. Udaje się nieoczekiwanie, bez zasad i reguł. Powinna zamykać lekcję problemową, także hipotezę interpretacyjną.
9.	Słuchanie poezji	Płyta, taśma, audycja telewizyjna lub radiowa, ale także przygotowana przez uczniów recytacja wierszy lub ich uważna lektura.

¹³ W. Żuchowska, *Oswajanie ze sztuką słowa*, *op.cit.*

10.	Konkurs recytatorski	Określony regulamin. Jury. Konkurs ogólnoszkolny lub tylko klasowy.
11.	Inscenizacja wiersza, elementy dramy	Nadaje się do tego poezja epicka, z wyraźnym narratorem i fabułą, ale można przekładać na ruchy i gesty wiersze liryczne. Drama to raczej gest i żywy obraz bez słów.
12.	Recytacja	Wykonanie tekstu staje się interpretacją. Lekcja w formie próby.
13.	Przekład intersemiotyczny	Zastosowanie interpretacji poezji rysunkiem tłumaczącym wiersz (także jego poetykę), inscenizacja gestem, tańcem, muzyką. Doczekała się monografii i eksperymentów.
14.	Metoda analogii	Zestawienie wiersza z dziełem sztuki, z obrazem, rzeźbą, ale także z dokumentem naukowym, pamiętnikiem itp.
15.	Hipoteza interpretacyjna	Uczniowie zapisują bardzo krótką hipotezę dotyczącą sensu utworu, na tablicy pojawiają się ich propozycje. Hipotezę trzeba udowodnić, odwołując się do tekstu. Sensy fałszywe, płytsze, głębsze, kilka odczytań utworu. Zazwyczaj dyskusja lub jej element w drugiej fazie lekcji.
16.	Słowa-klucze	Szukanie w wierszu miejsc najbardziej znaczących, słów i określeń, które wyznaczałyby kierunki interpretacji. Konieczne ćwiczenia słownikowe poświęcone polom semantycznym.
17.	Rozmowa wstępna	Próba odtworzenia fikcji genezy, refleksja wyjaśniająca aluzje, chwyt artystyczne. Jakby wejście w wyobraźnię, język lub myśl poety przed lekturą wiersza. Należałoby łączyć z ćwiczeniami wstępnymi, z grą i zabawą.
18.	Wykład, referat	Mówi nauczyciel lub uczeń. Wykład analityczny, interpretacyjny lub syntetyczny (dotyczący twórczości poety, grupy lub kierunku).
19.	Praca z podręcznikiem, monografią naukową, eseistyką	Uczniowie powinni nie tylko przeczytać, także zanotować i zreferować. Konieczna dokładna instrukcja zamiast mechanicznego zadawania. Przewaga dedukcji nad indukcją.
20.	Forum krytyków	Zdolni uczniowie, siedząc jak przed kamerą, rozmawiają o wierszu. Klasa może jednak zadawać im pytania.

Źródło: S. Bortnowski, *Zwięzła prezentacja wielości*, [w:] *Wczesnoszkolna edukacja literacka*, red. B. Dymara, Kraków 1996, s. 129–130.

Swoje propozycje S. Bortnowski kończy poleceniem: „Proszę wymyślać dalej! Proszę wymyślać dalej! Proszę wymyślać dalej! Dalej!”¹⁴.

Czy nauczyciele są gotowi na rezygnację z pomysłów metodycznych zamieszczonych pod każdym tekstem w podręczniku? Czy zgodnie z propozycją Stanisława Bortnowskiego będą „wymyślać” ciekawe metody pracy z tekstem?

Krystyna Zabawa sugeruje, aby:

- położyć większy nacisk na kształcenie literackie przyszłych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, przygotowując ich do odpowiedzialności za dobór właściwej literatury;
- zaznaczyć nauczycieli z wartościowymi pozycjami współczesnej literatury, np. poprzez cykliczne warsztaty czy rozsyłane mailowo materiały;

¹⁴ S. Bortnowski, *Zwięzła prezentacja wielości*, [w:] *Wczesnoszkolna edukacja literacka*, red. B. Dymara, Kraków 1996, s. 129–130.

- przekonywać nauczycieli do posługiwania się w szkole książkami obrazkowymi, a także komiksami jako formami zdolnymi szczególnie zainteresować dziecko książką;
- zwracać uwagę nauczyciela na konieczność dbania o wysoki poziom edytorski oraz udane artystycznie ilustracje książek proponowanych jako lektury;
- zachęcać nauczycieli do korzystania z książek uzupełnionych innymi mediami¹⁵.

Wnioski

Podstawa programowa dla I etapu edukacyjnego, klasy I–III, edukacja wczesnoszkolna z dnia 30 maja 2014 roku¹⁶ wyznacza zakres umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń kończący klasę III szkoły podstawowej w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury:

- a) przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi,
- b) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
- c) czyta teksty i recytuje wiersze, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji,
- d) ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat.

Nauczyciel klas początkowych, pamiętając o podstawowych założeniach podstawy programowej może „otworzyć” uczniów na literaturę poprzez odpowiedni **trening lekturowy**. Należy rozpocząć go możliwie wcześnie, ukazując utwory klasyków literatury dziecięcej, a także wartościowe pozycje współczesnej literatury polskiej i światowej. Uczeń powinien „oswajać” się z różnymi gatunkami literatury dziecięcej: baśniami, legendami, opowiadaniem, wierszami, komiksami. Nauczyciel może „otworzyć” uczniów klas początkowych na literaturę współczesną, dobierając teksty posługujące się współczesnym językiem, podejmujące bliską dziecku problematykę, poruszającą trudne zagadnienia, zgodne z jego potrzebami.

Obecność tekstów współczesnych autorów jest widoczna w podręcznikach. Analizie poddano utwory wierszowane. Najczęściej pojawiają się teksty Małgorzaty

¹⁵ K. Zabawa, *Z historii, teorii i praktyki*, *op.cit.*, 2014.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Zał. nr 2. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (DzU z 2014 r., poz. 803, s. 12); por. też Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Zał. nr 2 (DzU z 2016 r., poz. 895).

Strzałkowskiej, Agnieszki Frączek, Rafała Witka, Natalii Usenko, Marcina Brykczyńskiego, Tomasza Plebańskiego, Wandy Chotomskiej, Doroty Gellner. Bardzo ważny w procesie osvajania z literaturą jest nie tylko dobór wartościowej literatury, ale także stosowanie przez nauczycieli właściwych metod pracy z tekstem literackim, ciągle dokształcanie się i zbieranie przez nich informacji o nowościach wydawniczych.